

Η δεκαετία της οδύνης

Συντάχθηκε απο τον/την Μάνος Στεφανάκης
Δευτέρα, 12 Απρίλιος 2010 16:46

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΚΗ*

Χρόνος παρών και χρόνος παρελθών

και οι δύο κλεισμένοι είναι εις χρόνο μέλλοντα

και ο μέλλον χρόνος έγκλειστος εις χρόνο παρελθόντα

T.S.Elliot

Η είσοδος σε μια νέα χιλιετία γιορτάστηκε το 2000 με πανηγυρισμούς και λαμπρότητα. Σήμερα, 10 χρόνια μετά, οι ελπίδες που άνησαν τότε περιορίζονται στην ανάγκη επιβίωσης, ενώ η δεκαετία που λήγει μας επιφύλαξε και άλλα δεινά: την έξαρση της τρομοκρατίας, τους ιλιγγίους που προκαλεί μια «παγκοσμιοποιημένη» οικονομία, τα σημάδια, τα αμετάκλητα, ότι ο πλανήτης μας κινδυνεύει.

Σε όσα ακολουθούν, διατυπώνονται λοιπόν κάποιες σκέψεις για τη δεκαετία που πέρασε. Με τη συνείδηση ότι οι μονολεκτικοί χαρακτηρισμοί είναι κατά κανόνα επικίνδυνοι, θα την αποκαλούσα «δεκαετία της οδύνης». Είναι ωστόσο φανερό ότι ορισμένες από τις σκέψεις που διατυπώνονται μπορούν να επεκταθούν και στη δεκαετία που έρχεται.

1 Η υποψία ότι η ιστορία είναι απρόβλεπτη, έγινε πια βεβαιότητα. Κανένα από τα συγκλονιστικά γεγονότα των τελευταίων δεκαετιών δεν πρόβλεψαν οι αναλυτές, δεν συνέλαβαν οι διανοούμενοι. Στον μακρύ κατάλογο που μας κληροδότησε ο προηγούμενος αιώνας, προστέθηκαν δύο ακόμα απρόβλεπτες «εκρήξεις» της ιστορίας: η τρομοκρατική, σχεδόν απίστευτη, ισοπέδωση των πύργων της Νέας Υόρκης· και η κατάρρευση -η ειρηνική αυτήν τη φορά- των χάρτινων πύργων μιας «ελεύθερης» οικονομίας, που υποτίθεται ότι αποτελούσε τον προάγγελο ενός καλύτερου μέλλοντος.

2 Πραγματικοί πύργοι και χάρτινοι πύργοι. Στη διαδρομή της ανθρώπινης ιστορίας, η κατάρρευσή τους μπορεί να θεωρηθεί στιγμιαία. Οι μακρόχρονες συνέπειες παραμένουν ωστόσο ανεξέλεγκτες και οδυνηρές. Μόνον που αφορούν, όπως συνήθως συμβαίνει, αθώα

Η δεκαετία της οδύνης

Συντάχθηκε απο τον/την Μάνος Στεφανάκης
Δευτέρα, 12 Απρίλιος 2010 16:46

θύματα -όχι τους αυτουργούς ή τους υποκινητές. Η δεκαετία της οδύνης αφήνει πίσω της τρομαγμένους λαούς και εκατομμύρια ανέργους, παιδιά που υποφέρουν αλλά και φόβο ανελέητο για την επόμενη μέρα.

3 Μέσα σε αυτό το σκοτεινό σκηνικό, υπήρξαν κάποιες χαραμάδες ελπίδας. Οσοι έσπευσαν -ιδιαιτερα στην Ελλάδα- να χαιρετήσουν με μηδενισμό ή και κακεντρέχεια την άνοδο του Ομπάμα στην εξουσία, είχαν άδικο. Τη δική τους ψυχосύνθεση εξέφραζαν, την άγνοια του αμερικανικού πολιτικού συστήματος υποδήλωναν. Η εκλογή του Ομπάμα υπήρξε μια ρήξη: Ρήξη με ένα παρελθόν ακραίου συντηρητισμού, ρήξη με τον εγγενή -και πάντοτε πικρό!- διαχωρισμό λευκών και μαύρων.

4 Στη διάρκεια της δεκαετίας πύκνωσαν τα σημάδια ότι η Γη «αργοπεθαίνει». Είναι μια έκφραση που δηλώνει απλώς την εγωκεντρική μας νοοτροπία. Διότι σε κίνδυνο βρίσκεται μόνον το ανθρώπινο είδος -ο πλανήτης μας δεν θα χαθεί. Θα εξακολουθήσει να περιφέρεται, τραυματισμένος αλλά πάντοτε όμορφος, περί τον Ηλιο. Μαζί του θα επιβιώσουν όσα είδη φυτών και οργανισμών δείχνουν αντοχή στη ρύπανση, στις κλιματικές αλλαγές, στα δεινά που επισωρεύει στον πλανήτη η ανθρώπινη αφροσύνη. Είναι άλλωστε φανερό ότι την ανθρωπότητα δεν θα τη σώσουν οι ποσοτικοί περιορισμοί των ρύπων -που και αυτοί αργούν! Απαιτείται μια ριζική αλλαγή στις προτεραιότητες, αλλά και στις αξίες της ζωής.

5 Είναι πάντως αλήθεια αναμφισβήτητη ότι, μέσα στη γενική σύγχυση της δεκαετίας, υπάρχει μία -μία και μόνον- ανθρώπινη δραστηριότητα που παρουσιάζει σταθερή πρόοδο και δείχνει να έχει ορατούς στόχους. Είναι η επιστήμη. Στην κοσμολογία, στη βιολογία, στην ιατρική η επιστημονική γνώση έκανε και πάλι άλματα. Ενώ όμως λαμπρές υπήρξαν, και αυτήν τη δεκαετία, οι κατακτήσεις της επιστήμης, ισχυρά αντιεπιστημονικά ρεύματα βρίσκουν πρόσφορο έδαφος και εκμεταλλεύονται την ανθρώπινη ευπιστία. Μαύρη μαγεία και προφητείες κάθε λογής, θρησκευτικοί φανατισμοί και απαγορεύσεις. Αντίφαση της Ιστορίας - ή απλώς η ανθρώπινη φύση, που κατά τον Θουκυδίδη παραμένει αμετάβλητη;

6 Στο τυποποιημένο πάντως ερώτημα «τι σφράγισε περισσότερο τη δεκαετία που φεύγει;», η απάντηση μοιάζει αυτονόητη. Δεν είναι οι τοπικοί πόλεμοι, η έξαρση της βίας, η οικονομική κρίση -παρόμοια υπήρξαν και παλαιότερα. Είναι, αντίθετα και παράλληλα, η ανάπτυξη του Διαδικτύου. Το Διαδίκτυο πληροφορεί και σχολιάζει, γκρεμίζει συνήθειες αλλά και κτίζει νέες, διευκολύνει τη ζωή και ταυτόχρονα την αποστειρώνει. Εισχωρεί παντού: στις προσωπικές σχέσεις μας αλλά και στην αναίρεσή τους, στην τέχνη όσο και στη συλλογική μνήμη. Ο υπολογιστής δεν καταγράφει απλώς τον πολιτισμό μας. Τον διαμορφώνει και τον προεκτείνει -σε κατευθύνσεις συχνά ανεξέλεγκτες. Είναι μάλιστα

παράδοξο: Όσο οι δυνατότητες της επικοινωνίας αυξάνται -με το Διαδίκτυο, τα κινητά τηλέφωνα, τις δορυφορικές συνδέσεις- τόσο η μοναξιά, η ανθρωπίνη, μοιάζει να μεγαλώνει.

7 Μέσα σε αυτό το παγκόσμιο πλαίσιο, που είναι κινούμενο και κλυδωνιζόμενο, η Ελλάδα -η πατρίδα μας- παραμένει πάντα μια ιδιαιτερότητα. Εζησε πολλά αυτήν τη δεκαετία, λίγα όμως φαίνεται να διδάχτηκε. Τους τελευταίους μήνες ωστόσο, βιώνει μια ιστορική στιγμή της: Το τέλος των ψευδαισθήσεων.

Οχι ότι η πατρίδα μας δεν ήξερε ή έστω δεν υποπτευόταν. Εδειχνε όμως μια μοναδική ικανότητα να παρακάμπτει την πραγματικότητα: Το αυξανόμενο εθνικό χρέος, τα μετέωρα προσωπικά μας δάνεια, τα ασφαλιστικά ταμεία που κατέρρεαν. Παράλληλα με τα οικονομικά μεγέθη, μια άλλη πραγματικότητα «βοούσε» -για να παρακάμπτεται και πάλι με επιδεξιότητα. Την Ελλάδα -την πατρίδα μας- εξουθενώνει ένας αφόρητος κομματισμός, ένα δηλητήριο δημαγωγίας που απλώνεται παντού, μια διάτρητη παιδεία που διασύρει ακόμα και το πανεπιστημιακό «άσυλο». Ένας άνεμος ισοπεδωτικός, που έπνευσε τα τελευταία χρόνια, διέλυσε έννοιες και θεσμούς, ενώ αμφισβητεί αξίες που χρειάστηκαν σκληρούς αγώνες για την επικράτησή τους. Πλήθυνε η απληστία, η ευτέλεια των αισθημάτων, ο ατομικισμός.

8 Τη δεκαετία της οδύνης, η Ελλάδα πάντως τη βίωσε ως μια δεκαετία αμεριμνησίας και διαρκών αναβολών. Τώρα, που οι ψευδαισθήσεις δίδουν τη θέση τους σε μian αργή αποκάλυψη, ο κλονισμός είναι μεγάλος. Η κρίση φαίνεται ότι έρχεται στη χώρα μας με καθυστέρηση -όπως και πολλά άλλα- αλλά και με ένα δικό της πρόσωπο.

Η αλήθεια είναι ότι το χάσμα από το «τότε» στο «τώρα» είναι βαθύ και δύσκολα αφομοιώνεται. Πριν από λίγα μόνο χρόνια η Ελλάδα, με τους Ολυμπιακούς Αγώνες, έδειχνε αυτοπεποίθηση και βέβαιη για την πορεία της. Τώρα, τα Ολυμπιακά «ακίνητα» ερημώνουν ή εκποιούνται. Αποτελούν τον συμβολισμό μιας χώρας που σέρνεται σε ένα μέλλον άδηλο και πικρό.

9 Η καθοδική αυτή πορεία δεν έχει εύκολη την ερμηνεία. Το ότι μεσολάβησε μια κυβέρνηση κάκιστη, με την ιδιοτέλεια χαραγμένη στα πρόσωπα πολλών στελεχών της, είναι μια ιστορική διαπίστωση. Δεν αποτελεί όμως ερμηνεία. Φοβούμαι ότι την ερμηνεία πρέπει να την αναζητήσει κανείς στις παθογένειες της πολιτικής μας ζωής, στη λειψή παιδεία ή στις ασυνέχειες της ιστορίας μας.

Είναι πάντως ευοίωνο ότι η νέα κυβέρνηση, που αναδείχθηκε στο τέλος της δεκαετίας, δείχνει να έχει συνείδηση ότι ο εθνικός μας βίος βρίσκεται σε νεκρό σημείο. Ενώ όμως αυτό είναι ενθαρρυντικό και σπουδαίο, δεν φαίνεται να αρκεί. Χρειάζεται παράλληλα μια ολική αναστροφή, μια επίπονη πορεία προς τα δύσκολα και τα ουσιώδη.

Ο Στην Ελλάδα, ωστόσο, που συνήθισε να κινείται σε μια άγονη γραμμή, ανιχνεύεται πάντα -και έτσι θέλω να κλείσω τις σκόρπιες αυτές σκέψεις- μια άλλη συνιστώσα, ισχυρή και επίμονη: Η παράλληλη Ελλάδα. Την παράλληλη Ελλάδα συνιστούν άνθρωποι ή αιχμές ανθρώπων, που σε πείσμα της περιρρέουσας ατμόσφαιρας εξακολουθούν να πράττουν το σωστό και το δύσκολο, να πορεύονται με ευθύνη και πείσμα. Η παρουσία τους είναι ορατή, και συχνά εκθαμβωτική: σε δημιουργίες της Τέχνης αλλά στον μικρόκοσμο της καθημερινότητας, σε ένα πανεπιστήμιο, αλλά και σε κάποιο πολιτιστικό σύλλογο της επαρχίας, σε μια δημόσια υπηρεσία αλλά και στους γιατρούς ενός νοσοκομείου, στις μάχες, τις συχνά μάταιες, για το περιβάλλον ή την ποιότητα της ζωής.

Με δύο λόγια, η παράλληλη Ελλάδα αντιτίθεται στην Ελλάδα της παρακμής και των κενών λόγων, που απεικονίζεται στις τηλεοπτικές οθόνες και κυριαρχεί με περιοδικές εξάρσεις στη ζωή μας. Η παράλληλη Ελλάδα έχει εκπροσώπους, σπάνια όμως αποκτά εξουσία· διαθέτει ήθος, που ωστόσο είναι δύσκολο να αποτυπωθεί σε κανόνες· δεν ανεμίζει κομματικούς φανατισμούς, έχει όμως μια συνεχή εγρήγορση για το καλό του τόπου.

Μια, λοιπόν, που η ιστορία αποδείχτηκε -στο μεγαλείο αλλά και στα δεινά της- μια διαδικασία απρόβλεπτη, κάποια μικρή αισιοδοξία δεν φαίνεται και τόσο ουτοπική. Είθε λοιπόν -είναι η ευχή μας- στη δεκαετία, που μόλις ανοίγει τα φτερά της, η Ελλάδα να συγκλίνει όσο γίνεται με την άλλη Ελλάδα, την παράλληλη Ελλάδα. Μόνον τότε θα έχει κάτι διδαχτεί από τη σημερινή κρίση και θα αρχίσει να κινείται σε μια διαφορετική προοπτική.

* Ο κ. Γιώργος Γραμματικάκης είναι καθηγητής στο Τμήμα Φυσικής του Πανεπιστημίου Κρήτης. Πρόσφατα κυκλοφόρησε -από τον «Ιανό»- το καινούργιο του βιβλίο, «Συνομιλίες με το φως».

Η δεκαετία της οδύνης

Συντάχθηκε απο τον/την Μάνος Στεφανάκης
Δευτέρα, 12 Απρίλιος 2010 16:46
